

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій,
обліку та фінансів

Кафедра фінансів та кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

БУЯЛЬСЬКИЙ Дмитро Павлович

УДК 364-6(477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«Розвиток системи соціального страхування в Україні»

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

_____ Дмитро БУЯЛЬСЬКИЙ

Керівник роботи:
СУС Юрій Юрійович
к.е.н., доцент

Житомир – 2024

Висновок кафедри фінансів і кредиту

за результатами попереднього захисту: Буяльського Дмитра Павловича

Протокол засідання кафедри обліку та фінансів №__ від «__» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри _____

к.е.н., доцент _____ Дмитро ДЕМА

«__» _____ 2024 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти БУЯЛЬСЬКИЙ Дмитро Павлович захистив

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за університетською шкалою _____

Секретар ЕК

(науковий ступінь, вчене звання)

(підпис)

(прізвище, ім'я, по батькові)

АНОТАЦІЯ

Буяльський Д. П. «Розвиток системи соціального страхування в Україні». – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Робота присвячена аналізу формування та розвитку системи соціального страхування в Україні. У даній роботі досліджено етапи еволюції соціального страхування в країні, включаючи законодавчі та інституційні зміни. Було розглянуто ключові аспекти системи соціального страхування, такі як пенсійне, медичне, безробіття тощо, враховуючи їхню ефективність та проблеми, з якими стикається Україна у цій сфері. Аналізуються також тенденції та перспективи подальшого розвитку системи соціального страхування в контексті внутрішніх та зовнішніх викликів, зокрема демографічних змін та світових тенденцій у соціальному захисті.

Ключові слова: соціальне страхування, система соціального захисту, пенсійна система, медичне страхування, соціальне забезпечення, фінансове соціальне страхування.

SUMMARY

Buialskyi D. P. "Development of the Social Insurance System in Ukraine."
- Manuscript.

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" - Polissya National University, Zhytomyr, 2024.

This work is dedicated to the analysis of the formation and development of the social insurance system in Ukraine. The study examines the stages of evolution of social insurance in the country, including legislative and institutional changes. Key aspects of the social insurance system such as pension, medical, unemployment insurance, etc., are considered, taking into account their effectiveness and the challenges Ukraine faces in this field. The trends and prospects for further development of the social insurance system in the context of internal and external challenges, including demographic changes and global trends in social protection, are also analyzed.

Keywords: social insurance, social protection system, pension system, medical insurance, social security, financial social insurance.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	7
Висновки до розділу 1	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	13
Висновки до розділу 2	18
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	19
Висновки до розділу 3... ..	23
ВИСНОВКИ	24
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	25
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми. Україна постійно змінює свою систему соціального забезпечення, оскільки змінюється економічна, демографічна та політична ситуація. Дослідження цієї теми можуть допомогти нам зрозуміти, як ці зміни вплинуть на систему соціального забезпечення. Досить вагомим значенням для соціальної політики являється соціальне страхування, яке спрямоване на захист громадян від фінансових ризиків, пов'язаних з непрацевдатністю, хворобою, безробіттям та іншими негативними ситуаціями. Розуміння та вдосконалення систем соціального страхування має вирішальне значення для задоволення потреб населення.

Україна працює над гармонізацією системи соціального страхування з міжнародними стандартами та нормами. Це дослідження може допомогти виявити передовий досвід інших країн та запровадити його в українську систему. Останніми роками в українській соціальній сфері відбуваються інтенсивні реформи. Дослідження можуть допомогти оцінити ефективність цих реформ і визначити шляхи подальшого вдосконалення систем соціального страхування.

Метою дослідження є детальне вивчення формування та розвитку системи соціального страхування в Україні.

На основі мети дослідження були сформовані наступні **завдання**:

- проаналізувати літературу та основні законодавчі акти що регулюють соціальне страхування в Україні;
- провести аналіз та оцінити ефективність функціонування системи соціального страхування з урахуванням соціально-економічних та демографічних чинників;
- порівняти зарубіжний досвід соціального страхування та запропонувати можливі шляхи удосконалення системи соціального страхування в Україні.

Об'єктом дослідження є процес розвитку системи соціального страхування в Україні, а також її основні аспекти, напрями реформ, проблеми та перспективи подальшого розвитку. **Предметом дослідження** є теоретико-

методичні та прикладні аспекти розвитку системи соціального страхування в Україні з орієнтацією на забезпечення соціального захисту населення.

Методи дослідження: Кваліфікаційна робота ґрунтується на діалектичному методі пізнання з використанням системного підходу для аналізу теоретичних і практичних аспектів стратегічного планування та його впровадження. Для теоретичного узагальнення, визначення сутності досліджуваних понять, формування висновків і пропозицій застосовувався абстрактно-логічний метод. Сучасний стан соціального страхування в Україні досліджувався за допомогою статистично-економічного методу.

Перелік публікацій автора за темою дослідження. Окремі результати дослідження відповідно до теми кваліфікаційної роботи були апробовані на наступних науково-практичних конференціях:

Оцінка впливу політичних, економічних та соціокультурних чинників на формування та розвиток системи соціального страхування в Україні – опублікована у збірнику матеріалів VIII науково-практичної студентської конференції «Фінансове забезпечення економіки» (м. Житомир, 30 травня 2024 року, Поліський університет).

Аналіз і порівняльна оцінка ефективності різних моделей соціального страхування в Україні. Опубліковано в збірнику за матеріалами VI Міжнародної студентської наукової конференції “Модернізація та сучасні українські і світові наукові дослідження” (14.06.2024, м. Хмельницький, Україна).

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків та списку використаних джерел. Обсяг кваліфікаційної роботи становить 29 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Соціальне страхування є важливим інструментом соціальної політики, який забезпечує фінансову підтримку громадянам у разі виникнення певних життєвих ризиків, таких як хвороба, втрата роботи, старість, інвалідність тощо.

Його потреба і актуальність зумовлені кількома ключовими факторами Соціальне страхування в Україні є критично важливим для забезпечення соціальної та економічної стабільності країни. Потреба в ефективній системі соціального страхування зумовлена кількома специфічними факторами, властивими українському суспільству та економіці.

Соціальне страхування залишається надзвичайно актуальним в Україні через такі ключові фактори:

1. Економічна нестабільність: Забезпечує фінансову підтримку в умовах інфляції, коливання валютних курсів та проблем на ринку праці.
2. Високий рівень безробіття: Підтримка безробітних, особливо серед молоді, допомагає зменшити соціальну напругу.
3. Доступ до медичних послуг: Медичне страхування дозволяє громадянам отримувати якісну медичну допомогу.
4. Пенсійне забезпечення: Сприяє стабільному забезпеченню літніх людей у умовах старіння населення.
5. Соціальна підтримка сімей: Виплати для сімей з дітьми допомагають зменшити дитячу бідність.
6. Захист осіб з інвалідністю: Підтримка для осіб з інвалідністю та тимчасово непрацездатних сприяє їхньому соціальному виключенню.
7. Довіра до держави: Ефективна система підвищує довіру до державних інституцій та сприяє соціальній стабільності.

Типи загальнообов'язкового державного соціального страхування [7]:

- 1) Пенсійне страхування:

- пенсії за віком або за інвалідністю, незалежно від причини (включаючи інвалідність, не пов'язану з роботою та дитинство);

- пенсія вдовам, крім випадків, визначених Законом України “Основи загальнообов’язкового державного соціального страхування в Україні”.- медико-профілактична та реабілітаційна діяльність;

- підтримати поховання пенсіонерів.

- пенсія по інвалідності внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;

- якщо голова сім’ї позбавлений пенсії внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання на виробництві;

2) Страхування з тимчасової втрати працездатності:

- супровід у період тимчасової непрацездатності (у тому числі по догляду за хворими дітьми);

- супровід під час вагітності та пологів.

3) Медичне страхування:

- діагностика та амбулаторне лікування;

- прийом;

- надання легко доступних ліків та медичного приладдя;

- профілактичні та просвітницькі заходи;

- захист від післяопераційної реабілітацію та догляду, особливо людям, які перенесли складні операції або страждають хронічними захворюваннями;

4) Захист від втрати працездатності внаслідок нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань:

- профілактичні заходи щодо попередження нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;

- повернення до працездатності постраждалого внаслідок відновлення здоров’я;

- допомога особам, які тимчасово не можуть працювати внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання;

- виплата працівникам компенсацію за інвалідність або інші ушкодження здоров'я, що виникли в результаті виконання ними своїх обов'язків;

- надання допомоги на поховання людям, які померли через нещасні випадки на робочому місці або професійних захворювань.

5) Захист у випадку втрати роботи:

- фінансова допомога під час періоду безробіття;

- відшкодування витрат на професійну та кар'єрну підтримку;

- підтримка роботодавців у забезпеченні першого працевлаштування безробітних;

- надання допомоги на поховання безробітним.

б) решта різновидів страхування, котрі передбаченні українським законодавством.

На основі побажань українського народу щодо соціального захисту було прийнято Основний закон про соціальне забезпечення України. Згідно із Конституцією України було прийнято закон «Загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [30], у якому зазначаються організаційні, правові та фінансові засади і принципи соціального страхування України.

Законодавство України визначає такі види загальнообов'язкового державного соціального страхування [7]:

- пенсія;

- покриття тимчасової непрацездатності та витрат, пов'язаних з народженням дитини та похоронами;

- медичне страхування;

- страхування внаслідок нещасних випадків під час праці та професійних захворювань, що призвели до втрати працездатності;

- страхування в разі втрати роботи;

- решта можливих різновидів страхування, котрі передбачені законодавством України.

Суми внесків на обов'язкове державне соціальне страхування для роботодавців і застрахованих осіб щорічно визначаються Верховною Радою

України окремо за видами та у відсотках одночасно з державним затвердженням кожного виду страхування на відповідний рік бюджету України, якщо законами України не встановлено загальних умов різних категорій обов'язкового державного соціального страхування.

Видатки на соціальне страхування у 2023 році досягли 469,3 млрд гривень, що становить 11,7% загальних видатків бюджету держави. Це на 10,2%, або на 43,3 млрд гривень, більше порівняно з 2022 роком. Зокрема, через індексацію пенсій у 2023 році витрати на соцзахист пенсіонерів зросли з 40,7 млрд гривень до 273,6 млрд гривень [42].

За статистикою, соціальні видатки в Україні недофінансовуються через бюджетні обмеження. У європейських країнах соціальні видатки є захищеною статтею видатків державного бюджету. Витрати на соціальні потреби займають особливе місце в європейському бюджеті. Уряд України має встановити граничні показники якості та кількості соціальних послуг, що надаються населенню, встановивши національні мінімальні стандарти, які не повинні знижуватися.

Соціальне середовище України базується на розв'язанні актуальних завдань, зумовлених соціальним функціонуванням країни [26].

З 1 січня 2024 року встановлено новий розмір прожиткового мінімуму: 3028 гривень [25]. Згідно з даними Національної служби статистики України [8], дослідження диференціації рівня життя населення показало, що диференціація рівня життя населення різко зросла з 2014 року в умовах поглиблення нерівності в доходах. Наприклад, у 2019 році доходи 20% найбагатших верств населення України в 3,5 рази перевищували доходи 20% найбідніших.

На рис.1.1 ми проаналізували елементи системи соціального захисту населення в Україні. Як бачимо дана система поділяється на Ієрархію рівнів, Форми виплат та Інституційні заклади. До системи ієрархії належить наднаціональний рівень, форми виплат – соціальні, а інституційні заклади діляться на підсистеми.

Рис. 1.1 Елементи системи соціального захисту населення в Україні

Джерело: [20]

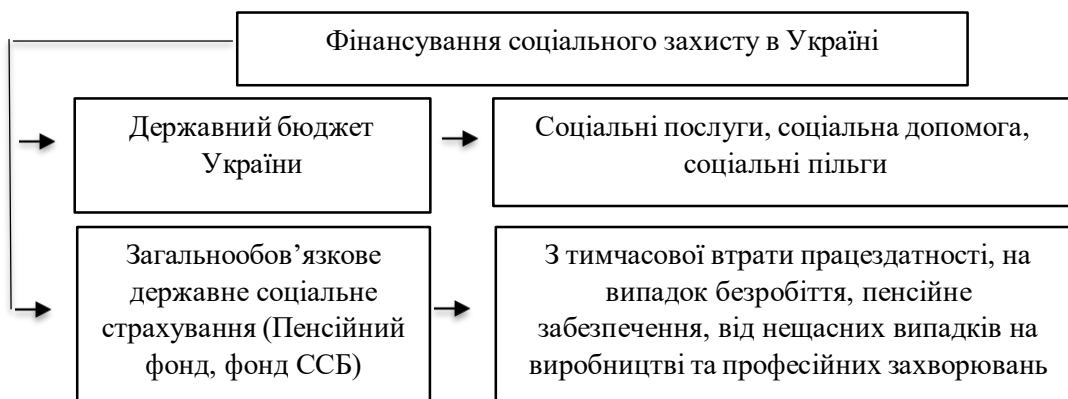

Рис. 1.2 Організація фінансування соціального захисту в Україні

Джерело: [39]

Фінансування системи соціального захисту в Україні здійснюється з державного бюджету та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування (рис. 1.2).

Висновки до розділу 1

1. Досліджено, що під соціальним страхуванням слід розуміти систему економічних відносин, необхідних для забезпечення різноманітних грошових і матеріальних резервів для відшкодування збитків, підтримки чи соціального забезпечення у разі настання певних подій, зумовлених страховими ризиками.

2. Виявлено, що головними компонентами державного соціального страхування є пенсійне забезпечення, медичне страхування, страхування від нещасних випадків та професійних захворювань, на випадок безробіття, тимчасової втрати працездатності та на поховання.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

За нашими спостереженнями було встановлено, що фінансування соціального захисту в Україні у 2023 році здійснювалося через державний бюджет, обласні бюджети, Пенсійний фонд та, до недавнього часу, Фонд соціального страхування. Основними механізмами та джерелами фінансування є державний бюджет, місцеві бюджети, фонди соціального страхування, міжнародна допомога та гранти, цільові програми та проекти.

На рис. 2.1 ми зобразили динаміку руху коштів Пенсійного фонду України протягом 2018-2022 років, що дозволяє зрозуміти тенденцію зростання обсягу коштів дотації Пенсійного фонду України з державного бюджету.

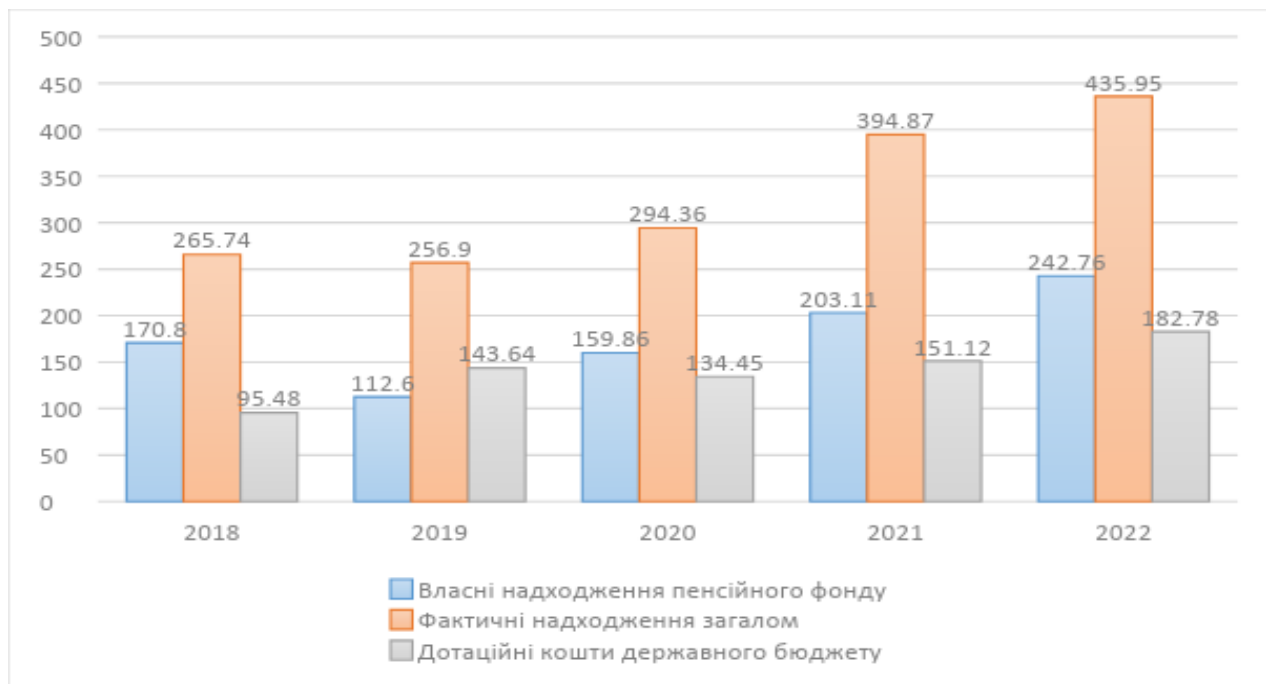

Рис. 2.1 Рух коштів Пенсійного фонду України протягом 2018-2022 років, млрд. грн.

Джерело: [9-14]

Так, з 2018 року реальні платежі з державного бюджету до Пенсійного фонду України зросли з 95,48 млрд грн у 2018 році до 182,78 млрд грн у 2022 році. Так само ми розглянули приблизно половину загальних реальних доходів,

які отримує Фонд соціального страхування. Так само ми погоджуємось із зауваженнями Ю. Мохової та Н. Писаренко про те, що нинішній державний пенсійний фонд не забезпечує громадянам пенсійного віку належний рівень життя, а пенсії недостатньо, щоб компенсувати втрату доходів через старіння населення [21, с. 469].

Таким чином, на початку січня 2020 року в Пенсійному фонді України на обліку перебувало 11,3 млн пенсіонерів, що на 400 тис. більше, ніж на 1 січня 2019 року (10,9 млн пенсіонерів) [11].

За обсягом надходжень до фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України найбільшим джерелом безробіття є страховий дохід (див. рис. 2.2).

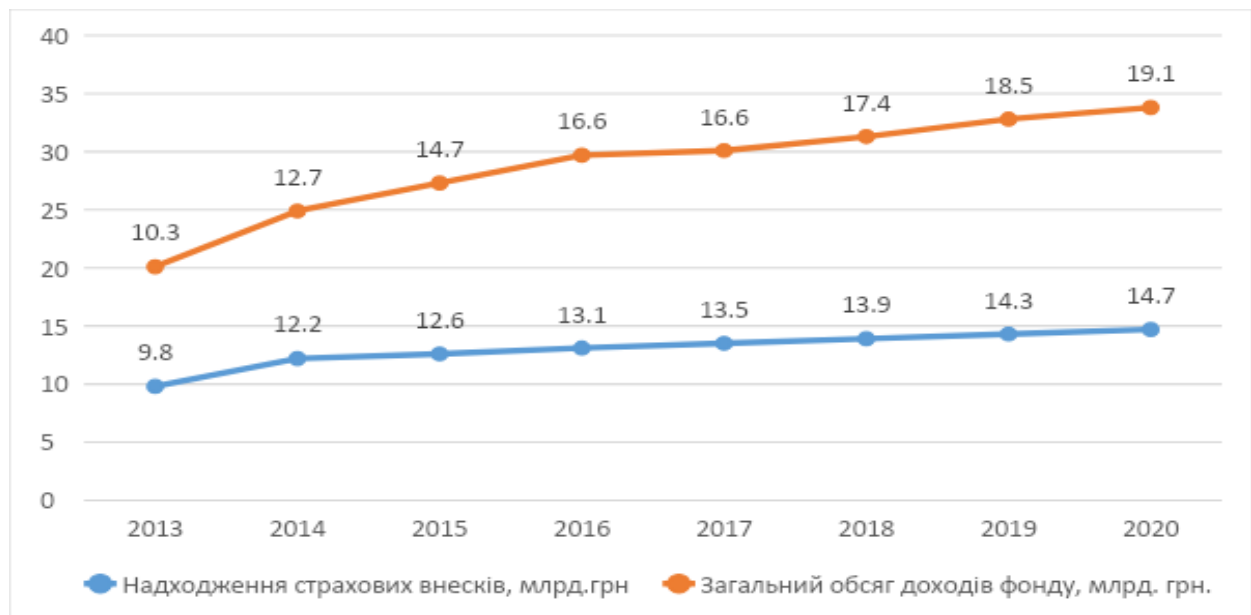

Рис. 2.2 Обсяги доходів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття в період з 2013 по 2020 роки

Джерело: [1]

На рис.2.2 ми зобразили обсяг всього доходу Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні на безробіття в період з 2013 по 2020 роки. Ми можемо спостерігати поступове збільшення частки доходів досліджуваних фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, враховуючи, що страхові внески відіграють ключову роль у їх

формуванні. Так само більший фактичний чистий прибуток у 2014 році (12 млрд грн) був зумовлений валютним сальдо на початок року (4,8 млрд грн). Для порівняння, у 2015 році – 2,4 мільярда гривень, у 2013 році – 2,9 мільярда гривень [2].

Оцінка сучасного стану системи соціального страхування України потребує аналізу різних аспектів: правового регулювання, фінансової стабільності, охоплення населення, ефективності управління, впливу на соціально-економічний стан країни.

Протягом періоду з 2021 по 2023 рік, мінімальну заробітну плату було збільшено до 6700 грн, а також мінімальну пенсію до 2093 грн.

Таблиця 2.1

Динаміка фінансової підтримки для забезпечення виконання державних стандартів та гарантій в Україні, грн

Назва	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення 2023 р. від		Темп приросту 2023 р.,%	
				2021	2022	2021	2022
Мінімальна заробітна плата	6000	6500	6700	700	200	26,4	95
Середньомісячна заробітна плата	14 313	14 859	17 442	3129	2583	13,9	17,04
Мінімальна пенсія	1854	1934	2093	239	159	23,6	35,9
Середній розмір пенсії	1699,5	1828,3	2480,5	781	652,2	6,7	8,2

Джерело: розраховано на підставі [21].

Як ми можемо спостерігати, система соціального страхування в Україні зараз перебуває на етапі реформування та потребує суттєвого вдосконалення та адаптації до сучасних викликів. Основними напрямками розвитку є запровадження ефективної накопичувальної пенсійної системи, створення системи загальнообов'язкового медичного страхування, покращення виплат по безробіттю та підтримка найбільш незахищених верств населення.

Видатки на соціальне забезпечення були інтегровані в структуру бюджету на всіх рівнях в Україні, дану статистику ми можемо спостерігати за табл. 2.2., в якій була зазначена динаміка витрат на соціальний захист в Україні у бюджетних різних рівнях у період з 2021 по 2023 роки.

Структура видатків зведеного бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення

Назва	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення 2023 р. від	
				2021	2022
Зведений бюджет	100	100	100	0	0
Соціальний захист на випадок непрацевдатності	2,01	0,95	1,22	-0,79	0,27
Соціальний захист пенсіонерів	57,7	53,61	55,65	-2,05	2,04
Соціальний захист ветеранів війни та праці	0,63	0,45	0,58	-0,05	0,13
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	0,79	0,47	5,31	4,52	4,84
Соціальний захист безробітних	0,51	0,02	0,05	-0,46	0,03
Допомога у вирішенні житлового питання	13,99	7,72	3,83	-10,16	-3,89
Соц. захист інших категорій населення	22,28	34,32	30,46	8,18	-3,86
Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки	0,01	0,01	0	-0,01	-0,01
Інша діяльність	2,08	2,45	2,9	0,82	0,45

Джерело: адаптовано [10].

Показники табл. 2.2 вказують, що протягом досліджуваного періоду найбільшу питому вагу у структурі соціальних видатків мали видатки на підтримку пенсіонерів. Це вказує на те, що у Пенсійному фонді України є дефіцит бюджету, який покривається за рахунок платників податків.

Також слід вказати, що з початком війни зросла частка видатків на підтримку сім'ї, дітей та молоді та соціального захисту інших категорій населення – що пояснюється тим, що держава піклується про військових та членів їх сімей, осіб, які перебувають у статусі тимчасово переміщених осіб. Саме через війну зменшилася частка видатків на допомогу у вирішенні житлового питання для громадян.

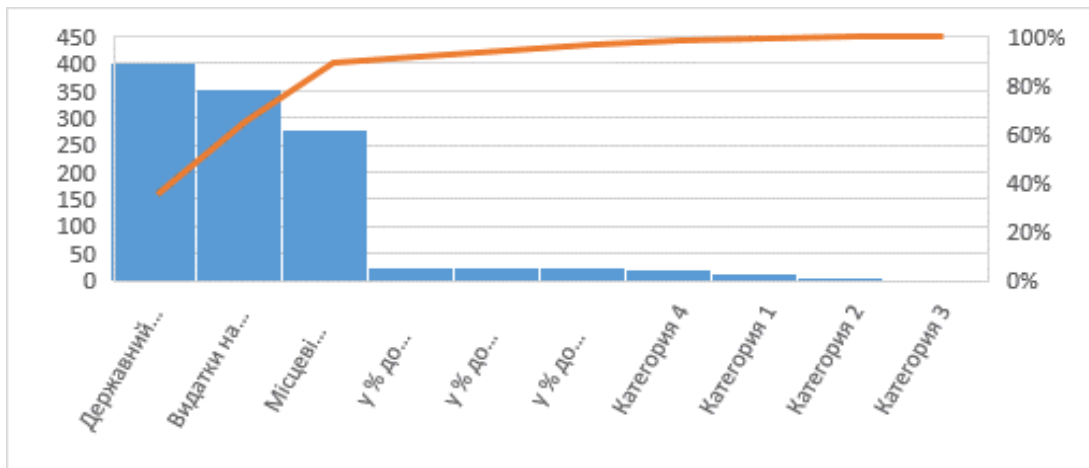

Рис. 2.3 Динаміка видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення та їх частка у структурі видатків Зведеного бюджету у 2021-2023 рр.

Джерело: [36]

Динаміку показників соціальної захищеності в Україні з 2021 по 2023 роки наведено в Додатку Б. За даною таблицею ми можемо спостерігати зростання видатків на соціальний захист, впродовж трьох років з 339,3 млрд грн у 2021 році до 469,3 млрд грн у 2023 році. Також було виявлено збільшення надходження від ЄСВ з 407,0 млрд грн у 2021 році до 478,1 млрд грн у 2023 році.

Було встановлено, що найбільший дохід пенсійного фонду України становив у 2022 році. На той час він складав 620,4 млрд грн. А видатки пенсійного фонду найбільшими були у 2023 році, і вони склали 672,0 млрд грн.

Висновки до розділу 2

У 2023 році фінансування соціального захисту в Україні здійснювалося через державний та місцеві бюджети, фонди соціального страхування, міжнародну допомогу та гранти. Динаміка руху коштів Пенсійного фонду України з 2018 до 2022 року показує значне збільшення дотацій з державного бюджету з 95,48 млрд грн до 182,78 млрд грн. Проте поточний пенсійний фонд не забезпечує належного рівня життя для пенсіонерів.

Протягом 2021-2023 років мінімальну заробітну плату збільшено до 6700 грн, мінімальну пенсію — до 2093 грн. Оцінка системи соціального страхування

вказує на необхідність реформування, зокрема впровадження накопичувальної пенсійної системи та загальнообов'язкового медичного страхування.

З 2021 по 2023 рік змінилася певним чином структура видатків на соціальний захист у Зведеному бюджеті України, що обумовлено початком військової агресії росії щодо України. Зросла частка видатків на підтримку сім'ї, дітей та молоді та соціального захисту інших категорій населення

Система соціального захисту України потребує подальшого реформування для адаптації до сучасних викликів і забезпечення належного рівня соціальної підтримки громадян.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Система соціального страхування в Україні потребує значного вдосконалення, щоб забезпечити більшу ефективність, прозорість та доступність. Насамперед, необхідно реформувати законодавчу базу, приводячи її у відповідність до сучасних економічних реалій та міжнародних стандартів, а також спростити процедури отримання страхових виплат, зменшуючи бюрократичні перешкоди.

Підвищення ефективності управління можливо завдяки оптимізації структури управління, зменшенню кількості управлінських ланок та впровадженню сучасних інформаційних технологій. Автоматизація процесів обробки документів та виплат значно підвищить швидкість і точність роботи системи.

Німеччина має добре організовану державну систему страхування від нещасних випадків, засновану на професійних галузевих асоціаціях і приватних страхових компаніях [42].

Німеччина була однією з перших країн, яка запровадила медичне страхування. Основний принцип цієї системи полягає в тому, що уряд не несе відповідальності за фінансування охорони здоров'я, а фінансовий сектор приватного сектора створює та контролює умови всього медичного страхування, за винятком деяких.

Пенсійне страхування в Німеччині базується на соціальних законах інших країн: - надання пенсії та виплата пенсії у разі професійної або загальної непрацездатності; - виплата пенсії у зв'язку з втратою годувальника сім'ї; запровадження заходів для підвищення санітарних умов життя застрахованого суспільства [41].

Новітня система Швеції щодо пенсій, базується, по-перше, на довічних заробітках, по-друге, на гарантованій пенсії для людей з невеликою винагородою або без неї, і, по-третє, на системі обов'язкових остаточних внесків, відомої як

приватна пенсія. Внески до пенсійної системи складають 18,5% доходу, з них внески на особистий рахунок – 2,5%. [19].

У Швеції також діє розгалужена система страхування працівників, яка складається з чотирьох основних компонентів, їх ми навели у табл.3.1. [43].

Таблиця 3.1

Система страхування працівників у Швеції

Напрямок	Характеристика
Індивідуальне (приватне) страхування	Індивідуальне страхування забезпечує фінансовий захист у разі непередбачених подій, таких як нещасні випадки, хвороби чи втрати майна.
Групове страхування	Договори укладаються на користь групи людей, які мають спільні інтереси або займаються колективною діяльністю. Часто застосовується для страхування працівників підприємств, спортивних команд, студентів тощо. Страхові премії в групових договорах зазвичай нижчі порівняно з індивідуальними через більший обсяг застрахованих осіб.
Страхування за колективними договорами	Договір укладається з урахуванням інтересів всіх працівників або членів профспілки. Часто включає додаткові соціальні гарантії та пільги для працівників. Може включати страхування життя, здоров'я, пенсійне забезпечення тощо.
Страхування від нещасних випадків, або захворювання під час робочого часу	Забезпечує працівникам компенсації у випадку отримання травм чи захворювань на роботі. Включає покриття медичних витрат, виплату компенсацій за втрату працездатності або інвалідність, а також пенсії в разі смерті працівника для його родини.

Джерело: [43]

У Швеції також діють недержавні страхові компанії. Ще один вид соціального страхування дуже важливий у Швеції: страхування батьків, національна модель планування сім'ї, народження дитини та розвитку сімейних стосунків. По-перше, батьківське страхування покликане забезпечити фінансовий захист, коли батьки доглядають за своїми дітьми вдома.

Важливою частиною для українців, в тому числі, для тих хто втратив здатність до самообслуговування, відіграє соціальне страхування як невід'ємна основа для захисту соціального страхування.

Забезпечення соціального страхування в разі тимчасової втрати працездатності, материнства та на поховання має проблеми з реєстрацією платників у Пенсійному фонді на випадок безробіття. Фізичні особи та

підприємства котрі не зареєстровані в державному реєстрі або зареєстровані відповідно до свого місця проживання ухиляються від сплати обов'язкових внесків та ігнорують компенсацію соціальних виплат.

Фонд, який забезпечує соціальне страхування від нещасних випадків на робочому місці соціального страхування та професійних захворювань фінансує профілактичні заходи, визначені відповідно до державних, галузевих і обласних планів щодо поліпшення безпеки, виробничої гігієни та умов виробничого середовища.

Український фонд соціального захисту людей з інвалідністю є спеціалізованою державною організацією, яка опікується питаннями соціального захисту людей з інвалідністю. Основними завданнями та функціями Фонду є: надає матеріальну допомогу людям з обмеженими можливостями, у тому числі соціальну допомогу та виплату пенсій; підтримка працевлаштування осіб з інвалідністю, у тому числі створення умов для спеціалізованої реабілітації та навчання; організація та фінансування реабілітаційних заходів для осіб з інвалідністю, у тому числі медичну, соціальну та професійну реабілітацію.

Дослідження Міжнародної фінансової організації показало, що Україна має найвищі темпи скорочення населення в Європі. Через низьку народжуваність швидко змінюється вік населення, збільшується співвідношення людей середнього та похилого віку. За останні роки населення України скоротилося на 19,42 % з 41,2 млн у 2021 році до 33,2 млн у 2023 році [43].

В Україні 13,7 млн пенсіонерів. Зараз на 100 осіб припадає 88 пенсіонерів, а прогнози показують, що до 2025 року кожен працюючий утримуватиме одного пенсіонера. У 2050 році очікується, що кількість пенсіонерів на 100 працюючих досягне 125 [43]. Очікується, що до 2050 року чисельність населення скоротиться приблизно на 40% [43].

Вдосконалення системи соціального страхування в Україні можна здійснити через низку комплексних заходів, спрямованих на підвищення її ефективності, прозорості та доступності.

Перш за все, потрібно оновити нормативно-правову базу, щоб привести її у відповідність до сучасних економічних реалій та міжнародних стандартів. Спрощення процедур отримання страхових виплат також сприятиме зменшенню бюрократичних перешкод.

Оптимізація структури управління системою соціального страхування допоможе скоротити кількість управлінських ланок, що пришвидшить процес прийняття рішень. Впровадження сучасних інформаційних технологій, таких як автоматизація процесів обробки документів та виплат, значно підвищить швидкість і точність роботи.

Важливо запровадити електронне урядування та створити єдиний електронний реєстр застрахованих осіб і страхових випадків. Регулярні незалежні аудити допоможуть виявляти та усувати зловживання і корупційні схеми.

Потрібно проводити інформаційні кампанії, які підвищуватимуть обізнаність населення щодо прав і можливостей соціального страхування. Важливо також залучати більшу кількість громадян до системи, включаючи самозайнятих осіб та працівників неформального сектора.

Необхідно диверсифікувати джерела фінансування, впроваджуючи додаткові механізми, такі як добровільні страхові внески та партнерства з приватним сектором. Раціональне використання коштів і контроль за витратами допоможуть підвищити ефективність використання страхових фондів.

Потрібно забезпечити адекватний розмір соціальних виплат, що відповідає мінімальним потребам громадян, та розширити види соціальних послуг, таких як страхування від безробіття та медичне страхування.

Необхідно посилити співпрацю з міжнародними організаціями, використовуючи їхній досвід та підтримку для реформування системи соціального страхування. Розвиток приватно-державного партнерства також сприятиме підвищенню ефективності надання соціальних послуг.

Впровадження цих заходів потребує комплексного підходу та співпраці між державними органами, бізнесом і громадськими організаціями, що

дозволить створити більш ефективну та справедливу систему соціального страхування в Україні.

Висновки до розділу 3

1. Досліджено необхідність вдосконалення законодавчої системи відповідно до сучасних реалій та потреб суспільства. Важливими чинниками довіри громадян до системи є прозорість та доступність інформації про соціальні послуги та виплати. Важливо забезпечити фінансову стійкість і стійкість фондів соціального страхування. Цього можна досягти шляхом оптимізації витрат, підвищення ефективності управління коштами та залучення додаткових джерел фінансування. Необхідно підвищити кваліфікаційний рівень соціальних працівників та страхових спеціалістів шляхом запровадження системного та підвищення кваліфікації.

2. Встановлено, що досвід інших країн допоможе нам побачити проблему щодо соціального страхування зі сторони, а також запровадити систему їхніх методик на території України.

ВИСНОВКИ

У процесі проведеного дослідження щодо формування та розвитку соціального страхування в Україні, було здійснено комплексний аналіз даної тематики. На основі проведеного дослідження, ми зробили наступні висновки:

1. Система соціального страхування в Україні регулюється великою кількістю законодавчих актів, які забезпечують правову основу її функціонування. Закони постійно вдосконалюються відповідно до міжнародних стандартів і потреб суспільства. Основними нормативними актами є закони України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про страхування» та ін.

2. Сучасна система соціального страхування в Україні складається з кількох основних елементів, до них належить пенсійне страхування, страхування на випадок безробіття, страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, медичне страхування тощо.

3. Фінансування системи соціального страхування здійснюється за рахунок страхових внесків роботодавців і працівників та державних субсидій. Неefективне управління ресурсами може призвести до недофінансування та зниження рівня соціального захисту.

4. Війна внесла корективи у структуру видатків бюджетів усіх рівнів на соціальний захист і соціальне забезпечення. Крім відносно сталої частки на підтримку пенсіонерів, частка підтримки окремих категорій населення має тенденції до зростання.

5. Основними проблемами української системи соціального страхування є недостатнє фінансування, корупційні ризики, адміністративні труднощі та незавершеність нормативно-правової бази.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз діяльності Фонду соціального страхування на випадок безробіття. Вересень 2018 р. URL: <https://feao.org.ua> (дата звернення: 21.02.2024).
2. Аналіз діяльності Фонду соціального страхування. Квітень 2019 р. URL: <https://feao.org.ua> (дата звернення: 18.01.2024).
3. Березіна С. Б. Соціальне страхування як інструмент соціального ризик-менеджменту. *Економіка та держава*. 2018. № 7. С. 22-29
4. Більцан А. О. Теоретичні засади та особливості функціонування Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності. URL: <http://www.chtei-knteu.cv.ua> (дата звернення: 06.03.2024).
5. Боков О. Нормативно-правові засади розвитку системи соціального страхування в Україні. URL: <http://www.dridu.dp.ua> (дата звернення: 22.02.2024).
6. Буяльський Д.П. Оцінка впливу політичних, економічних та соціокультурних чинників на формування та розвиток системи соціального страхування в Україні. *Фінансове забезпечення економіки* : матеріали VIII науково-практичної студентської конференції, 30 травня 2024 р. Житомир : Поліський університет. 2024. С. 14-16.
7. Буяльський Д.П. Аналіз і порівняльна оцінка ефективності різних моделей соціального страхування в Україні. <https://archive.liga.science/index.php/conference-proceedings/issue/view/inter-14.06.2024/85> С. 17-19.
8. Види загальнообов'язкового державного соціального страхування. - URL: <https://ips.ligazakon.net> (дата звернення: 08.02.2024).
9. Державне управління статистики: офіційний сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 02.04.2024).
10. Державні фінанси. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/> (дата звернення: 20.05.2024).

11. Звіти про виконання бюджету Пенсійного фонду України. URL: <https://www.pfu.gov.ua>
12. Зріс розмір одноразових страхових виплат від Фонду. URL: <http://www.fssu.gov.ua> (дата звернення: 18.04.2024).
13. Кириченко А. В. Розвиток соціального страхування в Україні : монографія. К. : ЦП “КОМПРИНТ”, 2017. 197 с.
14. Козоріз Г. Г. Роль та місце соціального страхування в системі державних фінансів України. *Вісник Університету банківської справи*. 2017. № 1 (28). С. 110-117
15. Комітет рекомендує Кабінету Міністрів України сприяти підвищенню сукупного доходу громадян до рівня фактичного розміру прожиткового мінімуму. Комітет Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів. 17.02.2023. URL : <https://komspir.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.02.2024).
16. Коротич О. Б. Реалізація соціальної політики України в умовах реформування публічної влади. *Актуальні проблеми державного управління*, № 2(50). 2016 р. С. 6-10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2016_2_4 (дата звернення: 23.03.2024).
17. Макарова О.В. Соціальна політика в Україні: монографія / О.В. Макарова; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. – К., 2015. – 244 с.
18. Мохова Ю., Писаренко Н. Стан та перспективи розвитку системи пенсійного забезпечення в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 1 (53). С. 468-472
19. Обґрунтування технічних та якісних характеристик предмета закупівлі, розміру бюджетного призначення, очікуваної вартості предмета закупівлі Послуги зі створення прикладного програмного забезпечення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. Міністерство соціальної політики України. 30 верес. 2021 р. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/20751.html> (дата звернення: 12.03.2024).

20. Оксана Жолнович розповіла на засіданні Уряду про результати впровадження першої черги ЄІССС. Міністерство соціальної політики України. 18 лют. 2023 р. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/22606.html> (дата звернення: 13.01.2024).

21. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, 31.03.2023 року №23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.02.2024).

22. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики. URL: <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 22.03.2024).

23. Пігуль Н., Люта О., Бойко А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні. *Вісник НБУ*. 2015. Січень. С. 30-35

24. Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 404. URL : <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 02.02.2024).

25. Принципи соціального страхування. URL: <https://protocol.ua> (дата звернення: 06.04.2024).

26. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 р. № 2168 VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 15.04.2024).

27. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 01.01.2024 року №46-47. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 17.03.2024).

28. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023 – 2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 берез. 2023 р. № 220. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras> (дата звернення: 18.03.2024).

29. Про розмір внесків на деякі види загальнообов'язкового державного соціального страхування: Закон України від 01.01.2011 року № 2213-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.04.2024).

30. Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження

операційного плану з її реалізації на 2022–2024 роки : Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серп. 2022 р. № 752-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.03.2024).

31. Рекомендації учасників слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів на тему: «Вплив розмірів прожиткових мінімумів на стан соціального захисту громадян України, особливо пенсіонерів, осіб з інвалідністю в Україні та дітей до 18 років» : Рішення Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів (протокол від 15.02.2023 р. № 142). URL : <https://komspir.rada.gov.ua/documents/sluhannja/recommend-kom/75831.html> (дата звернення: 17.03.2024).

32. Самойленко Н. А. Сучасний стан соціального захисту населення в Україні. Молодий вчений. 2018. № 11 (63). С. 476-479.

33. Свенціцькі М., Ткаченко Л., Чапко І. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні: Прогноз – 2050. – К.: Аналітично – дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. 72 с.

34. Середній розмір призначеної пенсійної виплати та питома вага пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій у загальній їх чисельності станом на 01.01.2023. Інформаційна сторінка вебпорталу Пенсійного фонду України. URL : <https://www.pfu.gov.ua> (дата звернення: 13.02.2024).

35. Сидор І.П. Бюджетне забезпечення соціального захисту населення: теоретичні аспекти та вітчизняна практика. *Ефективна економіка*. 2015. № 9. С. 118-126.

36. Соціальні видатки. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3853235-socialni-vidatki-so-i-comu-finansuvala-derzava-u-2023-roci-ta-so-zminitsa-v-2024mu.html> (дата звернення: 16.06.2024).

37. Стратегічний план діяльності Міністерства соціальної політики України на 2022 бюджетний рік і два бюджетні періоди, що настають за плановим (2023–2024 роки) : Наказ Міністерства соціальної політики України № 90 від 11 лют. 2022 р. URL : <https://www.msp.gov.ua> (дата звернення: 11.02.2024).

38. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовт. 2020 р. №1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 25.01.2024).

39. Студенікова І. Соціальні видатки: що і чому фінансує держава у 2023 році. URL: <https://voxukraine.org> (дата звернення: 04.04.2024).

40. Чорна Л. О., Кудлаєнко С. В. Соціальна політика України: особливості та напрями розвитку. *Агросвіт*. 2018. № 18. С. 16-20. URL: <http://www.agrosvit.info> (дата звернення: 19.03.2024).

41. Шимків С. А. Зарубіжний досвід організації страхування від нещасних випадків: перспективи адаптації в Україні. *Фінансові послуги*. 2017. № 2. С. 42-44. URL: <http://nbuv.gov.ua> (дата звернення: 18.03.2024).

42. Digital distribution in insurance: a quiet revolution (2014). *Swiss Re. Sigma*. No 2 (2014) URL: <http://media.swissre.com> (дата звернення: 16.03.2024).

43. Klimaviciute J., Pestieau P. Zeitschrift für das Gesamte Finanzwesen. *Tübingen*. 2018. Vol.74. Iss. 1. S. 88–108.